

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

fremsat den 30. juni 2005¹

I — Indledning

1. Efter dommen i sagen Foto-Frost² er samtlige retter i medlemsstaterne forpligtede til at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse, før en fællesskabsretsakt erklæres ugyldig. Det ønskes herefter oplyst, om denne forpligtelse, der udspringer af retspraksis, eftersom den ikke fremgår af nogen af traktatteksterne, er absolut, eller om der er visse undtagelser.

2. I den græske mytologi fik Sisyfos den hårde straf at rulle en stor sten op ad et bjerg, hvorfra han straks skulle trille den ned igen, selv gå ned af bjerget og begynde forfra igen

og igen, uden at der blev taget hensyn til hans åbenlyse træthed³.

3. Grundene til denne frygtelige afstraffelse forbliver et mysterium, men viser en vis dumdristig adfærd hos de helte, som guderne betragtede som en udfordring til deres overlegenhed⁴.

4. I lighed med Sisyfos, Korinths grundlægger og konge, ser den nationale ret sig nødsaget til altid at forelægge et præjudicielt spørgsmål om ugyldigheden af fællesskabsretsakter.

3 — I Homers Illiaden er der allerede henvisninger til Sisyfos, søn af Æolus, vindenes gud, kaldet »den snedigste Mand af alle« (Homers *Illiaden*, på dansk af C. Wølster, Aschehoug, København, MCMLVI, sang VI, vers 153). Men den første beskrivelse findes i vers 593-600 i sang XI i Odyséen, hvor Odysseus besøger Hades: »Sisyfos så jeg derpå. Også han led pine og plage, asede op ad et bjerg med en sten, der var så stor uden måde. Den skulle han få til tops, og både med hænder og fødder slæbte han for at få bakset den op. Men just når han skulle give den det sidste nøk, tog Kratais pludselig ved den, så den ustyrlig og fræk trillede fra ham og endte på sletten. Forfra måtte han så af al kraft slide den opad. Støvet stod om hans hoved og randt ham i sved over kroppen« (Homers *Odysse* på dansk af O.S. Due, Gyldendal, København, 2002)

4 — Den egentlige grund til Sisyfos' vanære ligger i hans indiskretion, eftersom han fortalte Asope, at Zeus havde taget hans datter, nymfen Ægeria, med hvem han levede i en passioneret idyl på en ø i det ægæiske hav. P. Brunel og A. Bastian, *Sisyphie et son rocher*, Rocher, Monaco, 2004, s. 34 ff.

1 — Originalsprog: spansk.

2 — Dom af 22.10.1987, sag 314/85, Sml. s. 4199.

5. Nærværende forelæggelseskendelse er interessant, idet den sætter to af de faktorer, der er afgørende for begrænsningerne i de nationale retters mulighed for at henvende sig til Domstolen i medfør af artikel 234 EF, i forhold til hinanden.

6. Hovedsagens omstændigheder giver anledning til at tvivle på, om det er nødvendigt at forelægge Domstolen spørgsmål, eftersom svaret klart fremgår af en tidligere, og helt entydig, afgørelse.

II — De faktiske omstændigheder i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

7. De faktiske omstændigheder har ringe betydning for besvarelsen af de præjudicielle spørgsmål. Derfor er der ingen grund til at give et omfattende resumé heraf.

8. Sagsøgeren i hovedsagen, Gaston Schul Douane-Expeditur BV (herefter »Gaston Schul«), toldagent, indgav den 6. maj 1998 indførselsangivelse for en sending råør-

sukker hidrørende fra Brasilien til en cifpris⁵, der var højere end tærskelprisen for det pågældende produkt⁶.

9. I mangel af en overensstemmende anmodning beregnede de kompetente toldmyndigheder en tillægstold, der kunne opkræves på grundlag af den repræsentative pris, som var gældende på verdensmarkedet på det pågældende tidspunkt.

10. Gaston Schul anfægtede gyldigheden af denne opkrævning, først administrativt og dernæst ved domstolene.

11. College van Beroep voor het bedrijfsleven (herefter »College van Beroep«), som sagen er anlagt ved og hvis afgørelse i henhold til intern retsorden ikke kan appelleres, har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er en national ret, der er omfattet af artikel 234, stk. 3, EF, pligtig at forelægge Domstolen et spørgsmål som det

5 — Dette udtryk dækker over omkostninger, forsikring og fragt (fra engelsk forkortelse af cost, insurance, freight). I toldretten svarer udtrykket til fob-prisen (free on board), der omfatter varens pris i oprindelseslandet *inkl.* transportomkostninger og forsikringer til det sted, hvor varen leveres inden for Fællesskabets toldområde.

6 — Når prisen er under tærskelprisen, kan der anvendes en foranstaltning til beskyttelse af kommercielle interesser.

i det følgende anførte spørgsmål om gyldigheden af bestemmelser i en forordning, når lignende bestemmelser i en anden, sammenlignelig forordning allerede er blevet erklæret ugyldige af Domstolen, eller kan retten under hensyn til den særlige lighed med de bestemmelser, der er blevet erklæret ugyldige, undlade at anvende de pågældende bestemmelser?

fælles markedsordning for sukker⁷, som ændret ved Rådets forordning (EF) nr. 3290/94 af 22. december 1994 om de tilpasninger og overgangsforanstaltninger, der er nødvendige i landbrugssektoren for gennemførelsen af de aftaler, som er indgået under de multilaterale handelsforhandlinger i Uruguay-rundens regi⁸ (herefter »grundforordningen«), bestemmer, at de importpriser, der tages i betragtning ved pålæggelse af en tillægsimporttold, fastlægges på grundlag af cif-importpriserne for den pågældende sending.

- 2) Er artikel 4, stk. 1 og 2, i [...] forordning [...] nr. 1423/95 [...] ugyldige, for så vidt som de bestemmer, at den heri nævnte tillægstold i princippet fastsættes på grundlag af den repræsentative pris, der er omhandlet i artikel 1, stk. 2, i forordning nr. 1423/95, og at denne told kun skal beregnes på grundlag af cif-importprisen for den pågældende sending, hvis importøren anmoder herom?«

13. Disse priser kontrolleres med henblik herpå på grundlag af de repræsentative priser for det pågældende produkt på verdensmarkedet eller EF- importmarkedet.

III — Retsforskrifter

A — Forpligtelsen til at anmode om at cif-importprisen anvendes

14. Det skal bemærkes, at den nuværende ordlyd af grundforordningens artikel 15, stk. 3, indgår i bestræbelserne på at tilpasse fællesskabslovgivningen til bestemmelserne i den landbrugsaftale, som er indgået under de multilaterale handelsforhandlinger i Uruguay-rundens regi, indgået af Fællesskabet i henhold til den tidligere artikel 228 i EF-traktaten (efter ændring nu artikel 300 EF).

12. Artikel 15, stk. 3, i Rådets forordning (EØF) nr. 1785/81 af 30. juni 1981 om den

7 — EFT L 177, s. 4.

8 — EFT L 349, s. 105.

15. Blandt de særlige beskyttelsesforanstaltninger giver landbrugsaftalens artikel 5, stk. 1, litra b), ethvert medlem af Verdenshandelsorganisationen mulighed for at pålægge importtillægstold på visse produkter, såfremt den pris, til hvilken det pågældende produkt kan importeres til toldområdet »som fastlagt på basis af importprisen cif for den pågældende forsendelse, udtrykt i medlemmets nationale valuta«, falder til under en tærskelpris (eller »udløsningspris« i fællesskabsordningens terminologi).

16. Kommissionen har gennemført grundteksten ved hjælp af forordning (EF) nr. 1423/95 af 23. juni 1995 om gennemførelsesbestemmelser for import af sukkerprodukter, undtagen melasse⁹.

17. I henhold til artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95 er den importpris, der skal tages i betragtning ved pålæggelse af en eventuel tillægstold, lig med den repræsentative pris. Man kan ikke desto mindre, efter den pågældendes anmodning, anvende cif-importprisen, såfremt denne er højere end den repræsentative pris.

18. I et sådant tilfælde skal anmodningen ledsages af visse dokumenter (købekontrakt, forsikringskontrakt og transportaftale (eller konossement), faktura, oprindelsescertifikat) med henblik på at bevise rigtigheden af det angivne beløb; der stilles en garanti svarende til et beløb lig med den tillægstold, der skulle have været betalt, såfremt den var beregnet på grundlag af produktets repræsentative pris. Importøren får dette beløb tilbage, når han beviser, at han har solgt produktet på betingelser, der bekræfter den pågældende pris.

19. Det fremgår således af stk. 1, at medmindre der foreligger en sådan anmodning, er det beløb, der for den pågældende import tages i betragtning ved fastsættelsen af tillægstolden, lig med den repræsentative pris.

B — Hvorvidt den omstændighed, at der ikke er indgivet nogen anmodning, kan afhjælpes på et senere tidspunkt

20. Bestemmelserne vedrørende berigtigelse af toldangivelser findes i Fællesskabets toldkodeks¹⁰. Artikel 65, afsnit 2, litra c), fastsætter, at der imidlertid ikke kan tillades

9 — EFT L 141, s. 16.

10 — Fastsat i Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 af 12.10.1992, EFT L 302, s. 1.

berigtigelse, hvis anmodning herom fremsættes, efter at toldmyndighederne har frigivet varerne.

24. Sagen blev tildelt Store Afdeling. Trods det forelagte problems åbenbare vigtighed blev der ikke afholdt nogen mundtlig forhandling.

21. Artikel 220 i samme kodeks tillader, at der efterfølgende opstår toldskyld senest to dage efter det tidspunkt, hvor toldmyndighederne er blevet klar over, at gælden på det pågældende tidspunkt ikke er bogført eller er bogført til et lavere beløb end det efter lovgivningen skyldige afgiftsbeløb. Der foretages ikke efterfølgende bogføring af gælden, når det efter lovgivningen skyldige afgiftsbeløb ikke er blevet bogført som følge af en fejl, som toldmyndighederne selv har begået, og som debitor ikke med rimelighed kunne forventes at have opdaget, hvis sidstnævnte i øvrigt i forbindelse med toldangivelsen har handlet i god tro og overholdt samtlige bestemmelser i de gældende forskrifter [stk. 2, litra b)].

V — Gennemgang af de for Domstolen forelagte spørgsmål

25. Med sit første spørgsmål ønsker College van Beroep oplyst, om den særlige undtagelse, inden for området for artikel 234, stk. 3, EF, som kaldes »acte clair-doktrinen«, således som denne fremgår af dommen i sagen CILFIT¹¹, finder anvendelse i henseende til gyldigheden af en fællesskabsretsakt.

IV — Retsforhandlingerne ved Domstolen

22. Anmodningen om en præjudiciel afgørelse blev indleveret til Domstolens Justitskontor den 4. november 2003.

26. Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95 er forenelig med trindhøjere normer i Fællesskabets retsorden.

23. Der blev afgivet indlæg af den nederlandske regering og af Kommissionen.

27. Det synes hensigtsmæssigt at behandle spørgsmålene i omvendt rækkefølge og

¹¹ — Dom af 6.10.1982, sag 283/81, Sml. s. 3415.

således begynde med det andet, eftersom det er besvarelsen af dette, der umiddelbart giver løsningen på tvisten i hovedsagen.

rådet, er den importpris, der skal tages i betragtning ved pålæggelse af en eventuel tillægstold, lig med den repræsentative pris. Cif-prisen ved import til toldområdet, når denne er højere end den repræsentative pris, kan kun finde anvendelse på importørens forudgående anmodning.

A — *Det andet spørgsmål*

28. Den nederlandske regering, Kommissionen og den forelæggende ret er enige om, at artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95 ikke er gyldig, eftersom de ikke kan se nogen relevant materiel forskel mellem disse bestemmelser og dem, der er indeholdt i artikel 3, stk. 1 og 3, i Kommissionens forordning (EF) nr. 1484/95 af 28. juni 1995 om gennemførelsesbestemmelser til ordningen for tillægsimporttold og om fastsættelse af tillægsimporttold for fjerkrækød og æg samt ægalbumin og om ophævelse af forordning nr. 163/67/EØF¹². Denne forordnings ugyldighed blev fastslået ved dom af 13. december 2001, Kloosterboer Rotterdam BV¹³.

29. I henhold til artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95 inden for sukkerom-

30. Den bestemmelse i artikel 3, stk. 1 og 3, i forordning nr. 1484/95, der er erklæret ugyldig, underkaster ligeledes anvendelsen af cif-importprisen den betingelse, at importøren indgiver en formel ansøgning herom, der ledsages af visse bevisdokumenter, og kræver i alle andre tilfælde hensyntagen til den repræsentative pris, der således ophøjes til at være hovedreglen¹⁴.

31. Som jeg i den pågældende sag gjorde opmærksom på¹⁵, er forpligtelsen til at indgive en udtrykkelig anmodning om, at en tillægstold beregnes på grundlag af cif-importprisen, ugyldig af to grunde:

- fordi forpligtelsen ikke har tilstrækkelig støtte i Rådets forordning (EØF) nr. 2777/75 af 29. oktober 1975 om

12 — EFT L 145, s. 47.

13 — Sag C-317/99, Sml. I, s. 9863.

14 — Kloosterboer Rotterdam-dommen, præmis 31.

15 — Forslag til afgørelse af 2.5.2001 i Kloosterboer Rotterdam-sagen.

den fælles markedsordning for fjerkræ¹⁶, med senere ændringer

- og fordi den er i strid med artikel 5, stk. 1, i aftalen om landbrug i Uruguay-rundens regi¹⁷.

32. Den samme dobbelte ugyldighed¹⁸ gælder for artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95, eftersom

- den på den ene side tilsidesætter artikel 15, stk. 3, i grundforordningen, nemlig forordning nr. 1785/81, med senere ændringer, hvorefter de importpriser, der danner grundlag for pålægelsen af en tillægstold, baseres på cifbeløbene for de pågældende forsendelser

- den på den anden side tilsidesætter artikel 5, stk. 1, litra b), og stk. 5, i aftalen om landbrug, der gør det muligt at pålægge en tillægstold på betingelse af, at den pris, til hvilken det pågældende produkt kan importeres til toldområdet, *som fastlagt på basis af importprisen cif* for den pågældende forsendelse, udtrykt i medlemmets nationale valuta, falder til under en bestemt udløsningspris¹⁹.

33. Kommissionen har i øvrigt for Domstolen medgivet, at den havde påbegyndt de nødvendige procedurer for at ændre den omtvistede bestemmelse.

34. Det fremgår af ovenstående, at artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95 med sikkerhed er behæftet med samme ugyldighed som den bestemmelse, der var genstand for Kloosterboer Rotterdam-dommen. Den bør derfor lide samme skæbne, dvs. erklæres ugyldig.

B — *Det første spørgsmål*

35. Når først man er overbevist om den ugyldighed, der er rejst i hovedsagen, kunne

16 — EFT L 282, s. 77.

17 — Sådan som den fremgår af bilag I A i overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved artikel 1, stk. 1, i Rådets afgørelse 94/800/EF af 22.12.1994 om indgåelse på Det Europæiske Fællesskabs vegne af de aftaler, der er resultatet af de multilaterale forhandlinger i Uruguay-rundens regi (1986-1994), for så vidt angår de områder, der hører under Fællesskabets kompetence, EFT L 336, s. 1.

18 — Der i realiteten kun viser en inkohærens i forhold til den internationale overenskomst, hvis indhold grundforordningen overholder.

19 — Lig med den gennemsnitlige referencepris for den pågældende vare.

man afstå fra at besvare dette første spørgsmål, da det i sidste ende er uden relevans. Ved at besvare det risikerer man at fordreje Domstolens funktion, der ligger i at samarbejde med de nationale retter for at sikre en ensartet anvendelse af fællesskabsretten i medlemsstaterne og ikke at udøve responderende virksomhed vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål²⁰.

procesøkonomien og styrke den nationale rets fællesskabsansvar og synes derfor helt i overensstemmelse med god retspleje i Den Europæiske Union.

36. Et sådant udgangspunkt synes imidlertid overdrevent formalistisk og stemmer ikke overens med Domstolens pædagogiske holdning, der har givet anledning til en fyldig retspraksis, hvorved omridset af dens præjudicielle kompetence præciseres. Selv hvis det antages, at den forelæggende ret ikke behøver at kende omfanget af forpligtelsen til at anvende den præjudicielle forelæggelsesprocedure i forbindelse med spørgsmål om gyldighed, når der ikke foreligger rimelig tvivl, som følge af eksistensen af relevant retspraksis, er det dilemma, som den forelæggende ret står overfor, ikke af hypotetisk karakter i hovedsagen. Det er ikke urimeligt at tænke sig, at *College van Beroep* har stillet det andet spørgsmål for at undgå en ny forelæggelsessag, hvis Domstolen uden forbehold bekræfter forpligtelsen til altid at henvende sig til denne, inden en fællesskabsretsakt erklæres ugyldig. En opblødning af denne forpligtelse vil i høj grad bidrage til

37. Kort sagt mener jeg, at Domstolen bør besvare det spørgsmål, som den nationale ret, der har udvist mod og bemærkelsesværdig ansvarlighed²¹, har stillet.

38. Såvel den nederlandske regering som Kommissionen finder, at enekompetencen til at erklære fællesskabsretsakter ugyldige tilkommer Domstolen. De mener ikke, at den undtagelse, der gives i *CILFIT*-dommen, kan udvides til at omfatte området for spørgsmål om gyldighed, eftersom det i deres øjne medfører flere ulemper end fordele.

39. Den nederlandske regering fremhæver risikoen for, at visse retter i medlemsstaterne indtager helt forskellige synspunkter og således bringer Fællesskabets retsorden og retssikkerheden i fare. I øvrigt bemærker

20 — Dom af 15.12.1995, sag C-415/93, *Bosman*, Sml. I, s. 4921, præmis 60, og af 21.3.2002, sag C-451/99, *Cura Anlagen*, Sml. I, s. 3193, præmis 26.

21 — Her kan jeg ikke afholde mig fra at citere de vers, hvormed Baudelaire har indledt digt XI, *Ulykken*, *Syndens blomster*: »Sisyphos' mod måtte være én givet, skulle man bære så tung en vægt« (C. Baudelaire, *Syndens blomster*, ved S. Swane, Rosenkilde og Bagger, København, 1963, s. 30).

denne, at den nationale ret under visse betingelser kan vedtage midlertidige foranstaltninger for at udsætte virkningerne af en fællesskabsakt, som den anser for ugyldig.

dende retsprincipper, der stammer fra 1980'erne, en periode, hvor EU's geopolitiske situation var en helt anden, og hvor en stor del af de mål, som ligger til grund for strukturen i det præjudicielle samarbejde, endnu ikke var nået.

40. Kommissionen vægter de argumenter, der taler for og imod en ændring af afgørelsen i Foto-Frost-sagen²², og gør gældende, at sidstnævnte er de mest overbevisende.

43. Indledningsvis skal der gives en kortfattet gennemgang af retspraksis, derefter undersøges i hvilket omfang sagens faktiske og retlige rammer gør det muligt at gøre en undtagelse fra ovennævnte princip om Domstolens enekompetence.

41. At spørgsmålet er væsentligt, er åbenbart, eftersom man i tilfælde af et bekræftende svar bidrager til en gennemgribende ændring af retspraksis. En anerkendelse af, at de nationale retter, i situationer som de i hovedsagen foreliggende, kan underkende gyldigheden af visse fællesskabsakter, er ensbetydende med at bryde den enekompetence, som Domstolen har forbeholdt sig på området i Foto-Frost-dommen.

1) Undersøgelse og kritik af CILFIT-dommen

42. Med henblik på at finde en hensigtsmæssig løsning er det herefter nødvendigt at undersøge, om de faktiske omstændigheder og retsforskrifterne i sagen for *College van Beroep* begrundet en ændring af de nugæl-

44. Artikel 234 EF regulerer mekanismerne for samarbejdet mellem Domstolen og medlemsstaternes retter; således at sidstnævnte i henhold til artiklens stk. 2 har mulighed for at forelægge Domstolen præjudicielle spørgsmål, mens de i henhold til artiklens stk. 3 er pligtige til, såfremt deres afgørelser ikke kan appelleres, at forelægge sagen for Domstolen.

45. Domstolen har i takt med de tvister, som den har afgjort, præciseret bestemmelsens

22 — Nævnt i fodnote 2 ovenfor.

omfang: den har på den ene side præciseret omridset af denne forpligtelse, der tilsyneladende er ubetinget for de nationale retter, hvis afgørelser ikke kan appelleres; på den anden side har den foretaget en sondring med udgangspunkt i spørgsmålets genstand, der beror på om det vedrører fortolkningen af eller gyldigheden af en fællesskabsretsakt.

46. Hvad angår forpligtelsen for de nationale retter, hvis afgørelser ikke kan appelleres, er der i retspraksis sket en opblødning i flere henseender, idet der er indført visse undtagelser, der nævnes nedenfor med henblik på at nå til en bedre forståelse af betydningen af nærværende præjudicielle forelæggelse.

47. For det første fastsatte Domstolen i dommen i sagen *Da Costa*²³ en begrænsning af denne forpligtelse ved at fritage de nationale retter fra deres forpligtelse, når det rejste spørgsmål materielt set er identisk med et spørgsmål, som allerede har været genstand for en præjudiciel afgørelse i et lignende tilfælde²⁴. Grundlaget for denne opfattelse ligger i tanken om, at når først Domstolen har fortolket en fællesskabsretsakt, bliver forpligtelsen til at forelægge den nye fortolkningsspørgsmål om samme retsakt indholdsløs²⁵.

48. I denne sammenhæng, dvs. med henblik på at begrænse den pligt, som påhviler de nationale retter, hvis afgørelser ikke kan appelleres, til at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse, skal opmærksomheden navnlig henledes på CILFIT-dommen. Denne afgørelse har udvidet antallet af situationer, hvor de nationale retter er fritaget fra at anmode Domstolen om hjælp, idet der i afgørelsen er tilføjet de tilfælde, hvor det pågældende retsspørgsmål er afgjort i Domstolens tidligere praksis, og det selv om de omhandlede spørgsmål »ikke er helt identiske«²⁶. Denne udvidelse omfatter tilige de tilfælde, hvor de øverste nationale retter finder, at fortolkningsspørgsmålet ikke er relevant²⁷, som følge af at den korrekte anvendelse af fællesskabsretten fremgår med en sådan klarhed, at der ikke foreligger nogen rimelig tvivl om afgørelsen af det rejste spørgsmål. Endelig kræver Domstolen, at inden den nationale ret fastslår, at dette er tilfældet, skal den være overbevist om, at hverken de øvrige medlemsstaters retter eller Domstolen vil være i tvivl om afgørelsen²⁸.

49. Hvis man ser nærmere på de praktiske aspekter af CILFIT-dommen, må det konstateres, at en streng fortolkning af disse principper ville føre til, at den nationale ret skulle foretage en empirisk gennemgang af

23 — Dom af 27.3.1963, forenede sager 28/62-30/62, Sml. 1954-1964, s. 395, org. ref.: Rec. s. 61.

24 — *Da Costa*-dommen, s. 397.

25 — *Da Costa*-dommen, s. 397.

26 — CILFIT-dommen, præmis 14.

27 — CILFIT-dommen, præmis 10.

28 — CILFIT-dommen, præmis 16.

retsordenen i de øvrige 24 medlemsstater for at komme frem til den indre overbevisning om, at samtlige disse bekræfter den korrekte anvendelse af fællesskabsbestemmelsen.

2005, synes den surrealistisk og modsvarer ikke de historiske bekymringer, der gik forud for dens vedtagelse, nemlig at gøre en ende på de excesser, der fulgte af *acte clair*-doktrinen, som visse medlemsstaters retter i sidste instans havde anvendt.

50. I CILFIT-dommen fremhæves endvidere de fortolkningskrav, der følger af fællesskabsrettens særlige natur: på den ene side anvendes en særlig sprogbrug, hvor indholdet af begreberne ikke nødvendigvis er det samme som i de forskellige nationale retsordener²⁹; på den anden side skal hver bestemmelse vurderes i sin rette sammenhæng og fortolkes i lyset af EF-rettens bestemmelser som helhed, den bagvedliggende målsætning og EF-rettens udviklingstrin³⁰.

53. Denne faktiske umulighed af at anvende CILFIT-metoden bidrager til at forstå, at Domstolen, de få gange den efterfølgende har henvist til denne, har begrænset sig til at erindre den forelæggende ret om denne retspraksis og anvende den formulering, at den korrekte anvendelse af fællesskabsretten skal fremgå med en sådan klarhed, at »der ikke foreligger nogen rimelig tvivl«³². Mærkelig nok nævner Domstolen intet om det første krav om, at den nationale ret skal være overbevist om, at retterne i de øvrige medlemsstater og Domstolen har den præcis samme opfattelse af den omtvistede bestemmelse.

51. I CILFIT-dommen fremhæves ligeledes, at fællesskabsretten er mangesproget, idet bestemmelserne er affattet på flere sprog, på nuværende tidspunkt tyve, og at alle sproglige versioner er autentiske³¹.

54. En sådan udeladelse, som ikke beror på en forglemmelse, genfindes i »Orientering om forelæggelse af præjudicielle spørgsmål fra de nationale retter«, såvel i de tidlige versioner som i den seneste³³. Således nævner den første ikke dette krav, og de

52. Den foreslåede »test« var umulig at foretage på det tidspunkt, hvor den blev formuleret, men under de forhold, der råder i

29 — CILFIT-dommen, præmis 19.

30 — CILFIT-dommen, præmis 20.

31 — CILFIT-dommen, præmis 18.

32 — Dom af 17.5.2001, sag C-340/99, TNT Traco, Sml. I, s. 4109, præmis 35, og af 30.9.2003, sag C-224/01, Köbler, Sml. I, s. 10239, præmis 118.

33 — Orientering fra Domstolen af henholdsvis den 18.6.1996 og den 8.3.2005, EUT 2005 C 143, s. 1.

nye retningslinjer indeholder, i punkt 11-14 om forelæggelse af et fortolkningsspørgsmål, intet herom.

hertil. Derimod er den omstændighed, at der består mange sproglige versioner, en yderligere grund til ikke at fortolke de fællesskabsretlige bestemmelser alt for bogstaveligt og til at lægge større vægt på bestemmelsernes sammenhæng, almindelige opbygning og formål³⁵.

55. Selv om disse retningslinjer er rent informative — og ikke normative — forekommer det underligt, at Domstolen stadig skulle opfatte dette krav med samme strenghed, når den end ikke kortfattet henviser til disse principper, når den vejleder de nationale retter med henblik på at styrke denne mekanisme for retsligt samarbejde. Hvis kravet, som det fremgår af CILFIT-dommen, virkelig blev tillagt en så stor betydning, ville det være logisk at fremhæve dette, især i dokumenter af denne type.

57. Tilsvarende foretrak generaladvokat Tizzano i sit forslag til afgørelse i Lyckeskog-sagen³⁶ at opfatte CILFIT-dommen således, at den opfordrede den nationale ret til at udvise særlig forsigtighed, før den udelukker, at der foreligger rimelig tvivl.

56. Jeg må med tilfredshed konstatere, at andre generaladvokater deler mit synspunkt. Helt konkret nævner generaladvokat Jacobs i sit forslag til afgørelse i Wiener-sagen³⁴, at CILFIT-dommen ikke kræver, at de nationale retter undersøger en given fællesskabsbestemmelse på alle Fællesskabets officielle sprog, en fremgangsmåde som Domstolen selv sjældent bruger, selv om den er rustet

58. På baggrund af alle disse argumenter bør Domstolen leve op til sit ansvar og korrigere afgørelsen i CILFIT-dommen eller i det mindste nuancere dens indhold for at tilpasse den til tidens krav, eftersom en mindre streng udlægning af dommen opfylder kravene til retsligt samarbejde. Der skal her tages hensyn til, at de nationale retters kendskab til fællesskabsretten er blevet væsentligt større siden 1983. Efter 22 år er det på tide at ændre denne retspraksis, som

34 — Hvori der blev afsagt dom den 20.11.1997, sag C-338/95, Sml. I, s. 6195.

35 — Punkt 65 i forslaget til afgørelse i den i fodnote 34 nævnte sag.

36 — Dom af 4.6.2002, sag C-99/00, Sml. I, s. 4839 ; jf. navnlig punkt 75 i forslaget til afgørelse.

har tjent sit formål i en velafgrænset periode i Fællesskabets historie, men som nu er blevet overhalet af udviklingen i Fællesskabets retsorden.

appelleres. Nærmere bestemt har Foto-Frostdommen frataget de nationale retter, hvis afgørelser efter den nationale retsorden kan appelleres, beføjelsen »til at erklære retsakter fra Fællesskabets institutioner for ugyldige«³⁸.

59. En stigning i antallet af sager for Domstolen, i takt med nye udvidelser, og den mætningsgrad, som bliver følgen af en streng fortolkning af CILFIT-dommen, taler for løsninger, der giver visse beføjelser til de nationale retter. En omstrukturering af den retslige dialog ved hjælp af en hensigtsmæssig fortolkning af artikel 234 EF bidrager efter al sandsynlighed til, at Domstolen skal koncentrere sig om de sager, der er af almindelig betydning, hvilket vil have en positiv indflydelse på dens retspraksis³⁷.

61. Begrundelserne for denne afgørelse er så velkendte, at det ikke er nødvendigt at gentage dem; det er tilstrækkeligt at give en kort redegørelse.

2) Foto-Frost-dommen

60. Domstolen har modificeret de nationale retters mulighed for at stille præjudicielle spørgsmål i medfør af artikel 234, stk. 2, EF, således at den i visse tilfælde har givet dem en lignende forpligtelse som den, der påhviler de retter, hvis afgørelser ikke kan

62. Først og fremmest nævner Domstolen risikoen for meningsforskelle hos retterne i medlemsstaterne hvad angår gyldigheden af fællesskabsretsakter, hvilket kan anfægte selve enheden af den fællesskabsretlige retsorden og anfægte det grundlæggende krav om retssikkerhed³⁹; den har endvidere henvist til sammenhængen i den domstolsbeskyttelse, der er hjemlet i traktaten, hvorved Domstolen skal foretage legalitetskontrol inden for Den Europæiske Union⁴⁰; endelig bekræfter den, at Domstolen i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statuten for Domstolen er bedst i stand til at træffe afgørelse om gyldigheden af disse retsakter,

38 — Foto-Frost-dommen, præmis 15.

39 — Samme sted

40 — Foto-Frost-dommen præmis 16.

37 — Forslaget til afgørelse i Wiener-sagen, punkt 62, hælder til dette kriterium.

eftersom denne bestemmelse giver institutionerne adgang til at indtræde⁴¹ i de sager, der verserer i Luxembourg.

63. Det bør ligeledes nævnes, at Domstolen i dommen i sagen Hoffmann-La Roche⁴², der gik forud for Foto-Frost-afgørelsen, fritog den nationale ret for pligten til at forelægge et fortolknings- eller gyldighedsspørgsmål for Domstolen, når spørgsmålet opstår under en sag om foreløbige retsmidler, forudsat at hver af sagens parter kan anlægge eller kræve anlagt en retssag vedrørende realiteten, hvor det under den provisoriske sag foreløbigt afgjorte spørgsmål kan efterprøves og forelægges⁴³. Det skal bemærkes, at Foto-Frost-dommen ligeledes tillader dette som en undtagelse fra reglen om, at de nationale retter skal forelægge Domstolen gyldighedsspørgsmål (præmis 19); men til forskel fra generaladvokat Mancinis forslag til afgørelse⁴⁴ nævner den på intet tidspunkt Hoffmann-La Roche-dommen.

64. I dommen i sagen Zuckerfabrik⁴⁵ fastslog Domstolen, at en national ret kan udsætte gennemførelsen af en national forvaltningsakt, der er udstedt med hjemmel i en fællesskabsforordning. Man må dog uden tøven sige, at de betingelser, der skal være

opfyldt, for at gennemførelsen af en retsakt, som skønnes ugyldig, kan udsættes, i vidt omfang begrænser denne mulighed. Den nationale ret skal nære alvorlig tvivl med hensyn til aktens gyldighed, der skal foreligge uopsættelighed, sagsøgeren skal risikere et alvorligt og uopretteligt tab, og endelig skal retten tage behørigt hensyn til Fællesskabets interesse⁴⁶.

65. Den senere retspraksis har udvidet antallet af tilfælde, hvor foreløbige forholdsregler kan træffes samtidig med en forelæggelseskendelse. Ifølge dommen i sagen Atlanta Fruchthandels-gesellschaft m.fl. (I)⁴⁷ afskærer artikel 249 EF ikke de nationale retter fra at træffe bestemmelse om foreløbige forholdsregler, som fastlægger eller bestemmer den omtvistede retstilstand eller retsstilling i forbindelse med en national forvaltningsakt udstedt på grundlag af en fællesskabsforordning, hvis gyldighed anfægtes.

3) Tvisten i hovedsagen set i lyset af CILFIT-og Foto-Frost-dommene

66. Herefter skal det undersøges, om College van Beroep, i lyset af den åbenbare ugyldighed af den omtvistede fællesskabsakt,

41 — Ibidem, præmis 18.

42 — Dom af 24.5.1977, sag 107/76, Sml. s. 957.

43 — Hoffmann-La Roche-dommen, præmis 6.

44 — Fremsat i Foto-Frost-sagen (Sml. 1987, s. 4211); mere præcist punkt 6, andet afsnit.

45 — Dom af 21.2.1991, forenede sager C-143/88 og C-92/89, Sml. I, s. 415.

46 — Samme dom, præmis 33.

47 — Dom af 9.11.1995, sag C-465/93, Sml. I, s. 3761.

kan erklære den ugyldig i medfør af den i CILFIT-dommen udviklede *acte clair*-teori, når Foto-Frost-dommen forpligter den til at forelægge Domstolen spørgsmålet om gyldighed. For at tillade en sådan mulighed, som finder støtte i en del af teorien⁴⁸, skal betingelserne i CILFIT-dommen være opfyldt, uden dog derved at underminere fundamentet for Foto-Frost-dommen.

67. Principielt har det vist sig, at den forelæggende ret står overfor en bestemmelse, som indholdsmæssigt er identisk, og som tidsmæssigt og materielt indgår i en meget lignende sammenhæng, med en anden bestemmelse, der blev erklæret ugyldig i Kloosterboer Rotterdam-sagen⁴⁹; med CILFIT-dommens ord i omskrevet form indebærer det, at den korrekte anvendelse af fællesskabsretten er så klar, at den ikke giver plads til nogen rimelig tvivl hvad angår løsningen af det rejste spørgsmål. Hvis der ses bort fra, at det formelt set drejer sig om en anden fællesskabsretsakt, kunne man påberåbe sig den teori, der blev udviklet i Da Costa-dommen, eftersom Kloosterboer Rotterdam-dommen ligeledes blev afsagt i en procedure i henhold til artikel 234 EF.

68. Det synes derfor ikke urimeligt at gøre gældende, at der mellem spørgsmålet om gyldigheden af artikel 3, stk. 1 og 3, i forordning nr. 1483/95, som blev diskuteret i Kloosterboer Rotterdam-sagen, og spørgsmålet om gyldigheden af artikel 4, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1423/95, der er genstand for den foreliggende sag, foreligger en »materiel identitet« som omhandlet i Da Costa-afgørelsen⁵⁰, hvorfor den nederlandske ret ikke ville være forpligtet til at forelægge Domstolen spørgsmålet.

69. Disse sammenfald mellem de to sager styrker endvidere følelsen af, at ingen national ret i en lignende sag kan nære tvivl om den korrekte anvendelse af fællesskabsretten, især når årsagen til de pågældende bestemmelser ugyldighed i de to sager, nemlig at Kommissionen har overskredet grænserne for sin gennemførelsesbeføjelse⁵¹, er den samme.

70. Der er således tale om den sidste af de situationer, der omhandles i CILFIT-dommen, eftersom der foreligger en tidligere afgørelse fra Domstolen, som fastslår ugyldigheden af en bestemmelse, der er identisk med den i hovedsagen anfægtede, som dermed opfylder kravene om den strengeste

48 — Jf. f.eks. J.-F. Couzinet, »Le renvoi en appréciation de validité devant la Cour de justice des Communautés européennes«, *Revue trimestrielle de droit européen*, 1976, s. 660 ff., navnlig s. 662.

49 — Nævnt i fodnote 13 ovenfor.

50 — Nævnt i punkt 47 ovenfor.

51 — Kloosterboer Rotterdam-dommen, præmis 29.

fortolkning af acte clair-teorien, hvorefter enhver anden fortolkning skal være udelukket⁵².

medlemsstaters retter vil synes andet. På baggrund af omstændighederne i sagen er risikoen for, at en national ret afsiger en modstridende afgørelse, endvidere så lille, at den stort set er ikke-eksisterende.

71. I tvisten i hovedsagen opfylder ugyldigheden af fællesskabsbestemmelsen de i CILFIT-dommen fastsatte kriterier.

72. Dette er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at give den nederlandske ret ret til at udtale sig om denne bestemmelses mangler uden først at anlægge et præjudicielt søgsmål, eftersom den ligeledes skal tage hensyn til budskabet i Foto-Frost-dommen.

73. Hvad for det første angår spørgsmålet om at sikre en ensartet anvendelse af fællesskabsretten vil en dom om ugyldighed afsagt af en national ret i et tilfælde som det foreliggende, hvor der foreligger en lignende afgørelse fra Domstolen, næppe medføre en risiko for divergens, der kan skade Fællesskabets retsordens enhed.

74. Jeg mener, at henset til sagens særegenheder, som uden tvivl er forholdsvist sjældne, fremstår ulovligheden så åbenbart, at ingen

75. Hvad for det andet angår sammenhængen i den ordning om retsbeskyttelse, der blev indført ved traktaten, viser præmis 16 og 17 i Foto-Frost-dommen, at alene Domstolen er beføjet til at erklære retsakter fra Fællesskabets institutioner for ugyldige, og at de beføjelser, den har i henhold til artikel 230 EF, skal suppleres med beføjelsen til at fastslå ugyldigheden af sådanne akter i tilfælde, hvor spørgsmålet herom rejses for en national ret. Det synes således ubestridt, at på det historiske tidspunkt 1987 ønskede Domstolen ikke at dele denne beføjelse med de nationale retter, på trods af formuleringen af artikel 234 EF. Denne artikel opfordrede dem udtrykkeligt til at gøre dette, idet forpligtelsen til at foretage en præjudiciel forelæggelse blev forbeholdt retterne i sidste instans, hvor risikoen for virkelige forskelle i anvendelsen af fællesskabsretten er størst.

52 — Om de forskellige fortolkninger og deres grad af strengthed vedrørende dette krav i CILFIT-dommen, K. Lenaerts, »L'arrêt CILFIT«, *Cahiers de droit européen*, 1983, s. 471 ff., navnlig s. 497.

76. I retspraksis forud for Foto-Frost-dommen blev det fastslået, at enhver retsakt formodes at være gyldig, så længe den ikke er

erklæret ugyldig af Domstolen⁵³, hvilket indebærer, at en retsakts åbenbare ugyldighed forudsætter en forudgående afgørelse fra Domstolen herom⁵⁴.

77. For det tredje er den opfattelse, at Domstolen er bedst i stand til at træffe afgørelse om gyldigheden af fællesskabsretsakter, eftersom fællesskabsinstitutionerne i medfør af artikel 20 i Domstolens statut har adgang til at indtræde i sagen for Domstolen⁵⁵, kritisabel, idet intet i de nationale procedureregler synes at hindre den pågældende institution i at indtræde i sagen, når gyldigheden af en af dens retsakter anfægtes, eller når de indkaldes *ex officio*.

78. Såfremt Domstolen gav den nationale ret mulighed for at udtale sig om en fællesskabsretsakts ugyldighed, ville det være hensigtsmæssigt at betinge den af, at den institution, fra hvilken akten hidrører, får mulighed for at deltage i sagen⁵⁶.

79. Man kunne være tilbøjelig til at antage, at Domstolen har tilkendt sig eneretten til at ophæve fællesskabsretsakter mere af angst for at åbne Pandoras æske med gyldigheds-

spørgsmål end af hensyn til den egentlige risiko, som en sag som den, der verserer for College van Beroep, repræsenterer. Det er derfor hensigtsmæssigt at foretage en grundigere vurdering af den ordning med retsligt samarbejde, der er indført ved traktaten, for at undersøge muligheden for at tildele de nationale retter denne beføjelse.

4) Overvejelser vedrørende Foto-Frost-dommen hvad angår ordningen om retsligt samarbejde i artikel 234 EF

80. Anfægtelsen af Foto-Frost-dommen har medført, at den foreliggende sag er tildelt Domstolens Store Afdeling. Betydningen af afgørelsen af sagen begrundes, at proceduren bliver fuldstændiggjort af et retsmøde med henblik på at behandle det dilemma, som Domstolen forelægges, så grundigt som muligt og med fuld deltagelse af medlemsstaterne og fællesskabsinstitutionerne. Dette kan berige debatten og give den en diskursiv dimension⁵⁷, hvilket er nødvendigt, når der tales om kompetencefordelingen inden for Unionen mellem Domstolen og de nationale retter⁵⁸. Ved således at nyorientere de

53 — Dom af 13.2.1979, sag 101/78, Granaria, Sml. s. 623.

54 — Det er i det mindste, hvad der fremgår af dom af 13.5.1981, sag 66/80, International Chemical Corporation, Sml. s. 1191.

55 — Foto-Frost-dommen, præmis 18.

56 — P. Dyrberg, La aplicación uniforme del derecho comunitario y las sentencias CILFIT y Foto-Frost, *Ordenamiento jurídico comunitario y mecanismos de tutela judicial efectiva*, Vitoria, 1995, s. 247 ff., navnlig s. 255.

57 — D. Sarmiento, *Poder judicial e integración europea*, Garrigues y Thomson Civitas, Madrid, 2004, s. 334, forsvare denne opfattelse, når sagerne har et forfatningsmæssigt aspekt. Han gør endvidere gældende, at »i et EF/EU, der bliver mere og mere konstitutionelt, bliver opbygningen af en domsmagt i overensstemmelse med et diskursivt princip en nødvendighed«.

58 — G. Isaac, »La modulation par la Cour de justice des Communautés européennes des effets dans le temps de ses arrêts d'invalidité«, *Cahiers de droit européen*, 1987, s. 444 ff., skriver, at der ikke er nogen vigtigere opgave, skønt risikabel, end den Domstolen udfylder, når den præciserer indholdet af dens egne beføjelser.

proceduremæssige rammer kan man gå videre med det formål at forbedre analysen i form af en søgen efter en nuanceret løsning, der opnås ved en mangfoldig og mangesidet debat, som er en del af den europæiske virkelighed, og som skal skabe en fortrolighed i det retslige samarbejde, der er indført ved artikel 234 EF. Desuden kan Domstolen altid, ved det mindste tegn på oprør, tilbagetrække det ansvar, der er overgivet til den nationale ret, på samme måde som Sisyfos, der, så snart han havde fået livet tilbage, blev hentet ned til Hades ved Hermes' hånd⁵⁹. Domstolen har ikke berørt sagen på denne måde: selv om den mangler visse elementer, som kan danne grundlag for en ændring af retspraksis, kan den under alle omstændigheder beslutte at indlede den mundtlige forhandling.

81. Det skal indledningsvis fremhæves, at Domstolen i Foto-Frost-dommen tildelte sig

en beføjelse uden nogen som helst støtte i ordlyden af artikel 234 EF⁶⁰, idet den indførte *forpligtelsen* til at anmode om en præjudiciel afgørelse i de tilfælde, hvor traktatforfatterne havde fastsat en blot og bar *mulighed*⁶¹. Domstolen gav herved sig selv enekompetence til at prøve gyldigheden af fællesskabsretsakter *på de nationale retters bekostning*⁶². Før eller senere finder floden sit leje, og den nationale ret får atter den rolle, som den inden for rammerne af det retslige samarbejde skal dele med Domstolen, og forlader den isolerede sporskifterrolle, som den befinder sig i som følge af Domstolen i Luxembourg's beskytterinstinkt.

82. Den foreliggende sag kan bidrage til en ændring af de respektive ansvarsområder, under forudsætning af at Domstolen viser tilstrækkelig modenhed og udvider den *acte clair*-teori, som er indeholdt i CILFIT-dommen med hensyn til præjudicielle forelæggelser om fortolkningsspørgsmål, til også at omfatte spørgsmål om gyldighed.

83. Endvidere har en del af teorien forsøgt at læse den pågældende dom mellem linjerne

59 — A. Camus, *Sisyfos-myten*, på dansk af H. Vagn Lauridsen, Gyldendal, København, 1975, s. 114, beretter om, at da Sisyfos var ved at dø, ville han på uforsigtig vis sætte sin hustrus kærlighed på prøve. Han befalede hende at kaste hans døde krop på midt på torvet. Sisyfos kom derefter til dødsriget. Han var oplidset over hustruens lydighed, som i den grad var i strid med den menneskelige kærlighed, og bad Pluton om tilladelse til at vende tilbage til Jorden for at straffe sin hustru. Men da han på ny så denne verden, smagte på vandet og solen, mærkede de varme sten og havet, ville han ikke tilbage til dødsrigets mørke. Men bønner og vrede hjalp ikke. I mange år levede han med billedet af havets krumning, det glinsende hav og jordens smil. Guderne holdt rådslagning. Merkur tog den dristige i kraven og førte ham med vold bort fra glæderne tilbage til dødsriget, hvor klippen ventede på ham. P. Brunel og A. Bastian, *op. cit.*, s. 51, viser den latinisering, som Camus på dette punkt har foretaget, som skyldes kilderne, primært bøgerne »La Mythologie de Commelin« og »le Grand Larousse«. Dette forklarer, at han henviser til Pluton i stedet for til Hades og til Merkur i stedet for til Hermes. Disse forfattere, *op. cit.*, s. 45 og 46, mener, at historien om Sisyfos' lig efterladt uden nogen form for begravelse er opfundet af denne, eftersom han lige før sin død bad sin hustru om ikke at give ham nogen begravelse, således at han lettere kunne vende tilbage til de levendes verden.

60 — A. Glaesner, »Die Vorlagepflicht unterinstanzlicher Gerichte im Vorabentscheidungsverfahren«, *Europarecht*, nr. 2/1990, s. 143 ff., A. Barav, »Le renvoi préjudiciel communautaire«, *Justices*, nr. 6, april/juni 1997, s. 1 ff., og J. Pertek, *La pratique du renvoi préjudiciel en droit communautaire*, Paris, 2001, s. 78, skønt sidstnævnte ikke på så tydelig vis bekræfter dette.

61 — A. Barav, *op. cit.*, s. 5.

62 — A. Barav, *op. cit.*, s. 6.

og udlede en anden mening end den, som følger af en første læsning af teksten⁶³.

84. Selv om CILFIT-dommen ganske vist behandlede den pågældende teori i forbindelse med et fortolkningsspørgsmål, opfordrede den i domskonklusionen de højeste nationale retter til at være varsomme ved behandlingen af et spørgsmål, der følger af fortolkningen eller anvendelsen af fællesskabsretten⁶⁴. Teorien om *acte clair* befinder sig under alle omstændigheder, på grund af de strenge betingelser, den er underlagt, på et abstrakt plan, som begrænser den til en teoretisk, symbolsk sfære⁶⁵.

85. Der er heller ingen grund til uden videre at forkaste det synspunkt, som blev fremført inden afsigelsen af CILFIT- og Foto-Frost-dommene, at der foreligger åbenlyst ugyldige retsakter⁶⁶, som den nationale ret af denne grund anser for ugyldige, uden at det er nødvendigt at anmode om en præjudiciel afgørelse, navnlig under omstændigheder som de, der foreligger i nærværende sag.

86. At tilbageføre beføjelser til de nationale retter i overensstemmelse med traktatens ordlyd og ånd vil, selv begrænset til sådanne tilfælde, dvs. anerkendelsen af en teori om åbenbart ugyldige retsakter i forbindelse med spørgsmål om gyldighed, fremme den retslige dialog, der er baseret på gensidig respekt for hver parts prærogativer⁶⁷.

87. Endvidere henvises der til præmis 17 i Foto-Frost-dommen, til støtte for at Domstolen tilkendes en eneret til at erklære fællesskabsakter ugyldige, til argumentet hvorefter artikel 230 EF ligeledes giver den denne beføjelse i annulationssøgsmål. Domstolens monopol på at udtale sig i disse sager er imidlertid med rette blevet kritiseret, da denne ret ikke fremgår af bestemmelsens ordlyd⁶⁸. Rent logisk, hvis artikel 234 EF fortolkes således, at de nationale retter har ret til at underkende sådanne retsakters gyldighed, ville en henvisning i artikel 230 EF til denne enekompetence hos Domstolen ikke være nødvendig.

88. En overdreven opretholdelse af forpligtelsen til at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse i tilfældet med virksomheden Gaston Schul, når bestemmelsen er åbenlyst ugyldig, er desuden tegn på en

63 — H. Rasmussen, »The European Court's *Acte Clair* Strategy in CILFIT (Or: *Acte Clair*, of Course ! But What does it Mean?)«, *European Law Review*, nr. 10/1984, s. 242 ff.

64 — H. Rasmussen, *op. cit.*, s. 259.

65 — K. Lenaerts, *op. cit.*, s. 500, og J. Boulouis, og M. Darmon, »Contentieux communautaire«, Paris, 1997, s. 27.

66 — Som fremhævet på det pågældende tidspunkt af J.-F. Couzinet, *op. cit.*, s. 659.

67 — A. Barav, *op. cit.*, s. 1.

68 — P. Dyrberg, *op. cit.*, s. 254.

overdreven formalisme, som er uforeneligt med princippet om god retspleje. I denne sammenhæng er *College van Beroeps* synspunkter om procesøkonomi helt relevante.

89. Man kan ikke pålægge den nationale ret et lige så frugtesløst arbejde som det, der blev pålagt Sisyfos. Albert Camus har skrevet den måske mest klarsynede betragtning over denne person, som han kaldte »den absurde helt«⁶⁹, da der ikke findes nogen værre straf end unødvendigt og håbløst arbejde; men i slutningen af sit værk kommer Camus dog til den overbevisning, at Sisyfos »er [...] sin skæbnes overmand. Han er stærkere end stenen«⁷⁰ og reddes af sin samvittighed⁷¹. »Det klarsyn, som burde være hans straf, bliver samtidigt en bekræftelse af hans sejr«⁷².

90. Afslutningsvis skal det fastslås, at til forskel fra hvad der er tilfældet med anden nyskabende retspraksis, som lidt efter lidt er

indført i traktatteksten, har Foto-Frost-dommen ikke fået nogen gennemslagskraft i fællesskabslovgivningen. Flere tilfælde er passeret, navnlig Maastricht-, Amsterdam- og Nice-traktaten, samt traktaten om en forfatning for Europa, uden at dette bidrag fra Domstolen er ført ind i Unionens grundlæggende tekster. Denne stilhed synes meget sigende og giver indtryk af en manglende accept af dette kunstigt oprettede monopol.

91. Med baggrund i ovenstående finder jeg, at svaret på det første spørgsmål, som den nederlandske ret har forelagt Domstolen, bør besvares med, at de nationale retter i medlemsstaterne, under omstændigheder som de i denne sag foreliggende, skal have mulighed for at afstå fra at anvende fællesskabsretsakter, hvis gyldighed er anfægtet. Min overbevisning om, at den foreslåede løsning på ingen måde er til skade for fællesskabsrettens ensartethed, baseres i sidste ende på den omstændighed, at de nationale retter, hvis de har den mindste tvivl, anvender »forsigtighedens kunst«⁷³ og anmoder om en præjudiciel afgørelse.

69 — A. Camus, *op. cit.*, s. 114.

70 — A. Camus, *op. cit.*, s. 115.

71 — Dette aspekt kan ses af figurerne af Sisyfos. Det fremragende billede af Titian, udstillet på Prado-museet i Madrid, illustrerer klippens enorme størrelse og heltens anstrengelser for at holde den, dennes ansigt går i et med stenens ruhed, hvori han lægger al sin kraft. Endnu engang vil jeg citere Camus (*op. cit.*, s. 114): »Ansigtet hos den, der træller blandt stenene, er allerede selv blevet sten.« Men på herredets bund ser man et lys, der oplyser scenen og anslår en følelse af sejr. I den tyske kunstner Schmidt-Hofers skulptur fremstår Sisyfos' krop i bronze som atletisk, hvori kombineres ekstremt mod og sejr over den, der opnår et stort mål, i en ligevægt mellem form og idé, der straks overfører enhver karisma fra de mytologiske helte.

72 — A. Camus, *op. cit.*, s. 115, der tilføjer, at »der gives ingen skæbne, der ikke kan overvindes med foragt«.

73 — Jeg vil på dette sted henvise til den mest berømte passage fra det klassiske værk af den spanske forfatter B. Gracián (1601-1658) »*Oráculo manual y el Arte de la Prudencia*«, hvis første udgave, udgivet i byen Huasca, stammer fra 1647. Hele bogen indeholder 300 kommenterede aforismer, der skal belære om den almindelige visdom, der giver sig til udtryk i den forsigtighed og præcision, der er nødvendig for at klare de daglige udfordringer. Værket adskiller sig således markant fra »*Maximes*« af La Rochefoucauld (1613-1680) og fra F. de Quevedos (1580-1645) tanker, der har en satirisk og sarkastisk karakter om end underholdende og oplysende.

VI — Forslag til afgørelse

92. I lyset af ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare de af College van Beroep voor het bedrijfsleven forelagte spørgsmål således:

- »1) Artikel 234, stk. 3, EF pålægger ikke en national ret i denne bestemmelses forstand at forelægge Domstolen et spørgsmål vedrørende gyldigheden af bestemmelser i en retsakt fra institutionerne. Den kan beslutte at afstå fra at anvende disse, når Domstolen allerede har erklæret lignende bestemmelser i en anden, sammenlignelig retsakt ugyldige, og når den pågældende retsakt er behæftet med samme ugyldighedsgrund.

- 2) Artikel 4, stk. 1 og 2, i Kommissionens forordning (EF) nr. 1423/95 af 23. juni 1995 om gennemførelsesbestemmelser for import af sukkerprodukter, undtagen melasse, er ugyldige, for så vidt som de bestemmer, at den heri nævnte tillægstold fastsættes på grundlag af den repræsentative pris.«